

חבל ארגוב

חידושי מסכת מגילה

חבל ארגוב

חבל ארגוב. מתרגמין בית פלך טרכונא, וראיתי תרגום ירושלמי (תרגום שני א, ג.) כמוגלת אסתר קורא פלטין טרכונין, למדתי: חבל ארגוב הפרכיא היכל מולך, כלומר שהמלכות נקראת על שמה". (רש"י דברים ג, ד)

כל הזכויות שמורות

הכתובת להערות ולכל מילי דמיטב בעניני הקונטרס:

machonmeshech@gmail.com

פרק ראשון

ב, ב

רש"י ד"ה אבל מקום וכו', דהך הקדמה לאו קולא הוא לכפרים. משמע מדבריו דדין הקדמה אינו דוקא לכפרים אלא דעיקר הקולא להקדים תליא בבנ"כ, ואחרי שיש טעם לקבוע זמן להקדים לבנ"כ כבר אפשר להקדים לכולי עלמא. וצ"ע. [יעוין בדברי מו"ר הרא"י זל"ה שהבאתי במילואים לתוס' הרא"ש מגילה בענין זה].

רש"י ד"ה לא תעשה וכו' כגון כהן ואינו לפי כבודו. ומבואר דאינו מטעם כבוד התורה אלא מטעם כבוד הבריות בעלמא. ועיין ר"מ הל' גזו"א פי"א הי"ג ובכס"מ שם.

הואיל ונעשה בה נס. עיין רש"י שכתב: הואיל ונעשה בה נס - שניתן להם גם מחר לעשות כדת היום להרוג בשונאיהם שני ימים - על כרחן לא נחו עד חמשה עשר, וכך קבעוה לדורות. עכ"ל. לולי דבריו היה אפשר לפרש שעיקר מעשה מרדכי ואסתר היה בשושן. עכ"פ צ"ב מדוע נחשב נס דוקא מצד מה שהיה צו המלך גם ביום אחריו. ולכאורה י"ל דכפול אינו פעמיים אותו הדבר.

תוס' ד"ה ויעבירנה. עיין ט"ז סי' תקפח, והמאירי כתב כט"ז.

זמן קהילה. עיין מקבציאל גליון ל' (בחידושים על הר"מ הל' מגילה לרח"ש מעלי הכהן, עמ' סב, ד"ה ונלע"ד שזה תיקן הרא"ש), שר"ת ארכבה אתרי ריכשי.

אלא מאי חרב - שחרב מעשרה בטלנין. לימוד גדול יש כאן. ולקמן (ו, ב) דרשו בגמ' אמלאה החרבה.

חבל ארגוב

מוקפות חומה מימות יהושע בן נון. פשטות הדברים שהרי מאז נתקדשו ערי חומה כדאיתא בערכין לב, ב.

ג ע"א

אמר רבינא שמ"נ האי מאן דאיבעית וכו' ואי קאים במקום הטינופת לינשוף מדוכתיה ארבע גרמידי. היה נראה דע"י דילוג ד' אמות נפיק מרשות זו לרשות אחרת ושוב יצא מידי הגזירה, שי"ל שנגזרה עליו דוקא בשעה זו ובמקום זה. וכעין זה כתב בבן יהודע עיי"ש. אלא דנראה מדבריו שהוא בענין אחד עם ההצלה מן המזיק, ולפי סדר דברי הגמ' בסנהדרין צד ע"א: אמר רבינא: שמע מינה, האי מאן דמבעית, אף על גב דאיהו לא חזי - מזליה חזי. מאי תקנתיה - לינשוף מדוכתיה ארבעה גרמידי. אי נמי - ליקרי קרית שמע. ואי קאי במקום הטנופת לימא הכי: עיזא דבי טבחא שמינא מינאי - יתכן דהם שני ענינים, וקפיצת ד' אמות הוא מטעם ביטול הגזירה, ואי לאו, היינו דלא מהניא ליה כיון שהוא חזי מחמת המזיק אשר לנגדו ואהא קמהני למיקרי ק"ש או לומר לו כנוסח הנזכר בגמ'.

תוס' ד"ה מבטלין כהנים. כתבו דטוב לקרות עם הצבור משום דהוי טפי פרסומי ניסא. ומזה נראה דציבור ועשרה אינן שווים לענין זה דהא מסתמא היו עשרה, ונפק"מ למש"כ העיטור דעשרה שלא בביהכנ"ס כיחיד דמי גבי מגילה הכתובה בין הכתובים, עיין סו"ס תרצא.

תוס' שם. מדברי תוס' עולה שהביטול - לדחות ולהניח [יש לדקדק קצת שכיון שהיו בביהמ"ק הם הלוויים ואנשי המעמד חשיבא הנחה מידם אע"פ שעדיין לא עסקו בפועל בתמיד], הוא לצורך תוספת וריבוי פרסומ"נ. ולפ"ז א"ש ג"כ מה דילפי מינה בית רבי להניח לימודם בעיון בשביל תוספת פרסומ"נ אע"פ שודאי קראו מגילה ביחיד אם רצו. ואולי היה להם ג"כ מנין רק שאינו בביהכנ"ס עם הציבור ומיפרסם טפי, וכפי שמסתבר שגם בביהמ"ק היה מנין הכהנים הלויים ואנשי מעמד ובכל אופן חשיב טפי לקרות עם הציבור ולילך לביהכנ"ס.

חבל ארגוב

ד ע"א

רש"י ד"ה משום דרבה וכו' אף כאן גזרו דרשה אטו קרייה. נראה דאינה גזירה לגזירה דמטעם גזירת קריאה נגזור אדרשה כדי שלא יבוא להעביר את המגילה. וקמ"ל דקרייה היא קרייה דמגילה עצמה ולכן יש מקום לגזירה משא"כ דרשה. [או אולי נאמר דכאן החכם דורש ואין מקום לחשש כ"כ אצלו או שלא גזרו אלא בציבור ולא ביחיד, וצ"ע].

רש"י ד"ה יזמרך כבוד וכו' וקריאת המגילה שבח הוא שמפרסמין את הנס והכל מקלסין וכו'. עיין כלבו. עיין ב'וילן בתוך העמק' קריאת המגילה אות ג עמ' יא.

ה ע"א

גמ' אמר רב מגילה בזמנה וכו' רב אסי אמר בין בזמנה בין שלא בזמנה בעשרה. הנה לכו"ע, גם לרב דלא בעינן עשרה בזמנה עכ"פ הוא מטעם שיש פרסום בכלל הקוראים. וצ"ב מה טעם מצאנו בהל' יבום וחליצה אהע"ז סי' קסט ס"ג דדעת השו"ע להוסיף עוד שנים על הדיינים ובהכי סגי לן לפרסומי מילתא משא"כ כאן שצריך עשרה. אמנם למהר"ם מינץ סי' סא (ב) ע"פ פרקי דר"א צריך עשרה.

והנראה פשוט בזה הוא, דלפרסומי מילתא הוא שע"י הודע הדבר עתה לאלו יתפרסם הדבר בהמשך, משא"כ במגילה שיש לפרסם עתה ושתהיה הקריאה מפרסמת את הנס. ועדיין צ"ב הא דלפרסומי ניסא בחנוכה תליא ברשות הרבים או בפתח חצרו מה הגדר. והא ודאי שהטעם לאופן הפרסום תלוי בנס המסוים אותו באים לפרסם ואינו ענין שוה בכל מקום.

חבל ארגוב

גמ' ערב שבת זמנם הוא. וברש"י דהואיל ותיקנו להן חכמי ישראל שאחר כנה"ג להקדים משום דרבה הרי הוא לנו כיום וזמן הקבוע מתחלה. והנה צ"ב מאי שנא מתקנת הקדמה דכפרים דבעינן לאסמכתא דיש רשות להקדים. והפשוט בזה, דיש כח בידי חכמים לעקור דבר מן התורה כדי להעמיד ד"ת עצמם, אבל בהקדמת כפרים הרי הוא מטעם שכר או קולא לבנ"כ. וראיתי מובא כן בשם טו"א כאן וציינו לחק"ל ח"ג סי' מט דשב ואל תעשה לעקור התקנה לגמרי עדיף טפי מקביעת זמן אחר. ולפי דברי רש"י הדרא קושיא לדוכתא שהרי קבעו כאן זמן אחר משום גזירה דרבה. ויש ליישב, דמדקדוק לשון רש"י נראה דלא תקנו להם זמנים הראויים כזמן קבוע להקדמה וכמשנ"ת בזה במק"א אלא תקנו להם להקדים, רק שמ"מ הרי הוא לנו כיום וזמן הקבוע לענין קריאה - שלא תדחה ליום הכניסה. וא"כ לפ"ז א"ש דאינו עקירה בקום ועשה ממש.

[עוד העירו דבריטב"א ג ע"א מבואר די"א דמקרא מגילה עדיף אף במקום דיש ביטול עבודה ממש, אע"פ דאינו סייג לתורה ודלא כתוס' דיכולים לקרוא ואחרי עבודה יש שהות הרבה. וכבר העיר רעק"א בגיליון מפסקי תוס' ערכין אות יט (כ"ה בנדפס לפנינו ולא כמצוין בגיליון הש"ס) דס"ל דמבטלין ואפילו עובר זמן הקרבן].

ו ע"ב

גמ' ואר"ח בר חנינא וכו' ובכל יומא נפקי הני לאפי הני ומיקטיל חד מינייהו [חד מהני וחד מהני - כת"י, הערת עוז והדר]. **ומיטרדי לאוקמי מלכא.** ראיתי בשם השפ"א שהקשה שלא שמענו שמעמידין מלך חדש בכל יום ועל כן פירש שדברי הגמ' אמורים בשרי מעלה, עכ"ד. והן אמת שמי יבוא אחרי המלך לומר מה למעלה ומה למטה, אבל כפשוטו יש לפרש ד"מלכא" איירי בקטילת אחד מדוכסי המלכויות. ודוגמא לדבר וזה מן המוחש שהיו

חבל ארגוב

בגרמניא שלש מאות נסיכויות וכולם היו תחת מלך אחד (ה'קייזר') אבל כל מושל ורוזן מחוז היה בבחינת מלך באתריה.

מסמך גאולה לגאולה עדיף. ויעוין בריטב"א דמשמעות דורשין איכא בינייהו, והטעם הוא המכריע לדרוש כך או כך. וי"ל דכשהוא מצוה אחת דמטעם המצוה עצמה עדיף לאחרה וזה מה שיגרום שלא תתיישן ותחמיץ (יעוין רש"י יומא לג, א). והביאור נראה עפמשנ"ת בארחות חיים מגילה סי' כח בביאור הטעם השני למה אין אומרים הלל בפורים ד"אין לומר הלל כי אם על גאולה שלמה כגון יצי"מ וגם חנוכה שחזרה להם המלכות" וכ"ה מבואר בירושלמי. ובפורים, עד חצי המלכות היה ולא כל המלכות וכמו דאמרין בגמ' דף טו ע"ב [ועל כן "ותעש" ולא "ותעשה" - חסר ה"א]. ועיין אור חדש למהר"ל ז"ל דבבנין ביהמ"ק בטלה מלכותו מעלינו.

ומענין לענין: הנה ברש"י יז ע"ב ד"ה אתחלתא דגאולתא כתב: אתחלתא דגאולה היא - ואף על גב דהאי גאולה לאו גאולה דגלות היא, אלא שיגאלנו מן הצרות הבאות עלינו תמיד, דהא ברכת קיבוץ ובנין ירושלים וצמח דוד יש לכל אחת ואחת ברכה לעצמה לבד מגאולה זו, אפילו הכי, כיון דשם גאולה עלה - קבעוה בשביעית. עכ"ל. ומכאן ראה למש"כ רבנו המבי"ט בבית אלוקים (שער התפילה סוף פי"ז) שתפילה על הגאולה נשמעת גם לענין נתינת ישראל לחסד בעיני כל שוביהם ומתקיימות בהם קצת הבטחות הגאולה.

ויודע הדבר למרדכי. ראיתי באסיפת זקנים בשם היערות דבש ח"ג שהקשה מה ענין ידיעת מרדכי ברוה"ק לעניננו, ותירץ דנאמרה ברוה"ק לכתב. [וקצ"ע ע"פ דברי התוס' דלא נאמרה ברוה"ק לכתב אלא מדרבנן אבל הריטב"א כתב דניתנה לכתב ברוה"ק ורק מדין כתבי הקודש לא ניתנה, ועיין חידושי הגרי"ז עמ' 24]. והנה בפשטות י"ל דכיון דע"י ידיעת מרדכי ברוה"ק נכתבו פרטי המגילה, בכל אופן מה שנוגע לבגתן ותרש, ומזה נלמד לשאר חלקיה, והרי מגילה ברוה"ק נאמרה ואין כונת הגמ' לעצם רוה"ק ששרתה על מרדכי אלא על התוצאה ממנה, וק"ל.

חבל ארגוב

ז ע"א

מתנות לאביונים

סוף י"ב חודש - ליל יא באד"ב ע"א

ראיתי דברי רבנו הג"ר ישראל אליהו ויינטרוב זצ"ל בעיני ישראל (ח"ב עמ' קפו אות ז) שהצריך ביאור למש"כ הר"מ ז"ל סופ"ב מהל' מגילה "מוטב להרבות במתנות במתנות לאביונים מלהרבות בסעודתו וכו' שאין שמחה גדולה ומפוארה אלא לשמח לב עניים ויתומים ואלמנות וגרים" וכו', והוא ז"ל ביאר ששיאו של יום הפורים הוא ענוה ולפיכך נקבעו הדברים בהל' מגילה דוקא, יעו"ש, ונאים הדברים למי שאמרם, זתע"א.

עכ"פ בפשוטו י"ל, דאשמעינן הר"מ מה שאינו כ"כ מדיני המצוה דמתנות עניים אלא מענין הפורים והוא ענין השמחה שיש בנתינת צדקה והתפארת שבה ע"י הדימוי לשכינה. וכבר ביארנו בזה בדעת לבנון על הל' דעות (טרם נדפס). [גם יש בזה טעם לקביעת ענין המצוות הקשורות ליתום ואלמנה בהל' דעות שרוב עניינן והלכת בדרכיו].

כתב הר"ן (על הרי"ף) וכ"ה בחידושיו בערך באותו לשון: ומשלוח מנות איש לרעהו שתי מנות לאיש אחד - לעשירים, היינו מיני מאכל ומשתה ולאביונים די לכל אחד במתנה אחת שהיא נחשבת בעיניהם כדבר גדול. ובחידושים: למי שהוא עשיר, ולאביונים שאינם רגילים כ"כ לאכול די להם במתנה אחת. והא דהשוה הר"ן מידות אביונים למתנותיהם למידת הנתינה במשלוח מנות וגם הא דחילק המצוות לענים ואביונים, צ"ב.

ובהל' חג בחג (פי"ד הערה *5) הביא הגרמ"מ קארפ מהריטב"א ב"מ עח ע"ב (ד"ה ואין מדקדקין) דעיקר משלוח מנות לעשירים, עיי"ש בדבריו. אלא דהמעין בדברי הריטב"א יראה שאינו משמע כן, ז"ל: "כלומר שאין מדקדקין בדבר לומר אם הוא עני וראוי ליתן לו אם לאו אלא נותנים לכל אדם שיבוא ויתבע שאין יום זה מדין צדקה בלבד אלא מדין שמחה ומנות, שהרי אף בעשירים כתיב ומשלוח מנות איש לרעהו", והכונה דדין משלוח

חבל ארגוב

מנות יוכיח שאין מצוות היום מטעם צדקה בלבד דהא מצות משלוח מנות היא אף לעשירים, ומינה תילף דגם מתנות לאביונים היא מדין נתינה של שמחה ולא מדין צדקה בלבד.

והנראה דהחפצא דהנתינה לאביונים הוא בעצם צדקה, וכמש"כ בשבלי הלקט בשם רש"י דאין שיעור לנתינה דהיא צדקה שכל אחד נותן כפי נדבת ליבו, רק שהחיוב ליתן ביום זה דוקא הוא מטעם שמחה, וזה מש"כ הריטב"א דאין זה מדין צדקה בלבד, ואדרבה איהו לשיטתיה קאמר במגילה דנותן שיעור פרוטה כדין כל צדקה, רק שבשיעורים נחלקו אי הוא שיעור ע"פ שמחה וסעודה (כמש"כ בתרוה"ד סי' קיא דזה הטעם) או רק קביעות הנתינה ביום הזה אבל השיעורים ככל דיני צדקה.

ח ע"ב

רש"י ד"ה ותרגום ושם ד"ה כתבו מקרא. לכאורה היה נראה שצריך לגרוס ברש"י: שהיה ראוי לכתוב בו תרגום - כגון יגר סהדותא וכגון תרגום של דניאל ועזרא, שכתבו מקרא - גלעד. דאל"ה מה טעם חזר רש"י והציע דוגמא מהו תרגום בסוף דיבור הנוגע למקרא.

גמ' שם. במלאכת שלמה במשנה ידים פ"ד מ"ה כתב דאינה ברייתא (כפי שמשמע מרש"י ותוס') אלא היא היא המשנה שם. וכ"מ בפ"י ר"ח כאן.

בחידושים וביאורים לגר"ח גריינימן חקר האם הך דינא דנכתבים בכל לשון היינו שגם קדושת ס"ת יש להם או דיש לחלק דרך דיני כתיבה נאמרו כאן ולא קדושה. עיי"ש. ולכאורה כיון דלשון ספרים משמעה גם נביאים וכתובים (רש"י) י"ל דרך דיני כתיבה קמ"ל [רק שהזכיר רש"י הקמ"ל דמתניתין דוקא לגבי ס"ת כיון דבו נחלקו אבל אינו מוכרח דדין תפירה בגדין איירי דוקא לענין ס"ת] וצ"ע. ויעוין חזו"א ידים סי' י' ובאו"ח סי' ס'.

חבל ארגוב

בהיתר יונית לרשב"ג

הנה בגמ' נזכרו שני טעמים להיתר יונית: משום מעשה דתלמי ובדף י ע"ב משום דרשה דיפת אלוקים ליפת. וביאור הטעם הראשון כתב בחידושים וביאורים דהוא מסברא, דא"א להתרגם היטב בשאר לשון ואחרי שמחמת המציק נתרגמה היטב התירו ביונית. וי"ל שאין זו סתירה לילפותא דיפת אלוקים, אם מטעם די"ל דאסמכתא בעלמא היא, או - וזה עיקר - דיפת אלוקים ליפת היא נבואה על העתיד אבל היסוד ההלכתי להיתר הוא מטעם יופי התרגום בעצם (ואה"נ דזה עצמו רמוז בברכה דיפת אלוקים).

ועתה ראיתי דכבר כתב בטו"א ד"ה רשב"ג מטעם אסמכתא וההיתר מטעם מעשה דתלמי, אבל לא מבואר בדבריו מהו הטעם דמעשה דתלמי.

[ומה שהקשה הרש"ש לעיל ע"א ד"ה רא"א כי תניא ההוא בשא"ס וכתב דרשב"ג כת"ק דר"י, יעוין בטו"א סוף הדיבור הזה. ואם האיסור בכל לשון או דאורייתא עיין טו"א, ובשפ"א כתב דהוא דרבנן ולכן התירו משום מעשה.]

יא ע"א

ותוציאנו לרויה בימי המן. נראה שיש למצוא רמז במלת רוי"ה דרי"ו מאיר בה', וזה ענין הארת פורים. ואל"כ היו מתחייבים שונאיהם של ישראל כלי"ה בגי' סה כמנין שם אדנות שהוא המלכות בדיניה ללא שום מיתוק, והיה כוסם רוי"ה, וכאשר האריכו בזה בס' קב הישר בשם האריז"ל ובבני יששכר חודש אדר מ"א.

יג ע"א

ואני כאשר אבדתי אבדתי. במשך חכמה סו"פ בשלח תמה על הנוב"י יו"ד סי' קסא דלא הביא ראיה מיעל אשת חבר הקיני, די"ל דגם היא נאסרה לבעלה

חבל ארגוב

כיון שהיתה ברצון. ולא ידעתי מה רצה הרי אין מבואר בנביא שיעל נאסרה לבעלה, ולכן הביא ראייה מאסתר שפיה ענה בה "אבדתי" [כמובן ע"פ הדרש חז"ל] דהיינו שהיא נאסרת למרדכי. ועוד, שאדברה הביא בחכמת שלמה לגר"ש קלוגר ראייה שלא נאסרה שהרי נקראה "אשת חבר הקיני", יעוין בליקוטי הערות על הנוב"י (מכו"י). [ולענין הסכמת מרדכי, לענין הבגידה והמעל שאין כאן לכאורה, יעוין בתשובת הגאון רי"ש אלישיב זצ"ל ח"א סי' קצב* דבגידה היינו בענין האישות עצמו, וממרדכי ואסתר ראייה דלא מהניא הסכמת הבעל לענין זה, יעו"ש].

הנה ידועים דברי רבותינו שבאמת הית המשביעה את השדה ולא היה בא עליה אותו טמא, אמנם לפ"ז צ"ב מה טעם היתה טובלת ויושבת בחיקו של מרדכי. ועל זה עונה רבנו הרמח"ל זיע"א בס' קנאת ה' צבאות: "אבל באמת שמרדכי היה משביע את השדה, ואחשוורוש לא היה שולט עליה כלל. והנה השדה הזאת היתה מבחינת הזוהמה של אסתר עצמה. ונמצא כך ממש כמו שנעשה בקליפה עצמה - שהשכינה בורחת משם. אמנם אף על פי כן, נמצא זה איזה פגם באסתר עצמה, כי זה גורם למעלה גם כן איזה פגם שצריך טהרה, ועל כן אסתר היתה טובלת ויושבת בחיקו של מרדכי".

יד ע"א

קרייתא זו הלילא. עיין בהשג יד על ערכין (להגר"י לב זצ"ל) י' ע"ב. והנה מש"כ שם ד"ה ולר"נ דאמר וכו' לחלק בין הביאור בגמ' כאן לערכין, בר"ן על הרי"ף ובמאירי כאן מבואר דדברי רבא דוגמא הם לכל נס ואינם חילוק בין פורים ופסח בלבד.

בדברי המאירי שבמקום שאין לו מגילה שקורא את ההלל, ראה הערת המגיה שם מס' (385) הגר"מ הרש"ר זצ"ל שכמה וכמה מן הגדולים נחלקו בענין זה. והנה היה נראה לי דמה דאמר ר"נ "קרייתא זו הלילא" אין משמעותו כתמורת וחילוף ההלל, ומשום טורח ציבור שלא יקראו הציבור גם הלל וגם מגילה סגי לן בחדא מינייהו, ובמקום שאין מגילה חזר הדין

חבל ארגוב

שיאמרו הלל, אלא שלהלל על נס פורים בהארה המיוחדת לו לא מהני הלל דשאר המועדים או אף הלל הגדול (וכמש"כ הטו"א דמזה הקשה התלמוד) אלא דוקא קריאת מגילה היא ההלל המתאים וקרייתא זוהי הלילא בדוקא. ויעוין כלבו (עמ' שכז בהוצאת פלדהיים) ועיין בזה בקונטרס המועדים בענין הלל דפסח וחנוכה אות ב'.

[ובס' המכתם איתא דלא הוצרכו לקבוע בפורים שיאמרו הלל לפי שקריא"מ זוהי הלילא. דהלל לפרסומ"נ וכן קרי"מ הוי פרסומ"נ - תוס' חכמי אנגליה.]

יד ע"ב

ובמקום דקאי ירמיה היכי מתנביא וכו'. בפ"ז ה"ז מהל' יסו"ה כתב הר"מ דנביא הוא גם לעצמו ואפשר גם שישולח לעם מע"ה או לאנשי עיר או לממלכה לבונן אותם ולהודיעם מה יעשו וכו', ובגמ' הענין הוא החלק השני [וכפי שמבואר בתוס' דעיקר שם נביא הוא על שם מה שהוא משולח לאחרים וכפשטות לש' נביא שהוא: "ניב שפתים"]. והנה צ"ב גדר דברי הגמ', דממ"נ אם מקבל נבואה ואינו מורה בפני נביא אחר הרי הוא כובש נבואתו ועל כרחו חייב לאמר נבואתו, וראיתי שכן הקשה בשפ"א.

ואשר נראה לומר בכל זה, דאה"נ כשכבר התנבא מותר לו לגלות נבואתו, אלא, ובהקדם דברי הר"מ בפ"ז שם ה"ד: כל הנביאים אין מתנבאין בכל עת שירצו אלא מכוונים דעתם ויושבים שמחים וטובי לב ומתבודדים, שאין הנבואה שורה לא מתוך עצבות ולא מתוך עצלות אלא מתוך שמחה. לפיכך בני הנביאים לפניהם נבל ותוף וחליל וכנור והם מבקשים הנבואה וכו', ולפ"ז י"ל דהשאלה היתה איך בקשה הנבואה (שלא לעצמה וכו"ל) במקום ירמיה. והעירני הג"ר ישראל שניאור נר"ו שכבר הקשה כן בדובב מישרים ח"א סי' צב. וצ"ב גדר דברי הגמ' סנהדרין שם (וכן כתב בדברי הגמ' ברמב"ן פר' בהעלותך) דאיתא עלא משום "אורח ארעא". והעירני הגאון הנ"ל לס' ברית יעקב להגרי"ח סופר ח"א סי' נ עמ' קד-קה שדן בדברי הגמ' האלו.

חבל ארגוב

[והרה"ג הרב זיצמן והרב אריה גלייברסון נר"ו הוסיפו בזה שאפשר דאה"נ דין כובש נבואתו הוא דוקא כשאינו במקום נביא כירמיה וכפי שהוא בדין מורה הלכה בפני רבו. וראיתי שכ"כ בעינים למשפט על סנהדרין יז ע"א עיי"ש. ועדיין צ"ע מה שלא הביא הר"מ הלכה זו בהל' יסוה"ת. ויתכן דלדעתו נכלל דין זה בדין מורה הוראה בפני רבו ואינו דין מסוים ונפרד בנביא. [וכל זה יבואר עפמשנ"ת בדברי מורנו הגר"מ שפירא שליט"א ברעה אמונה שיעור יג יעו"ש]. ולכאורה מקורו בגמ' סנהדרין שם המדמה דין מתנבא למורה הלכה.

ועוד צ"ב מה הדמיון למורה הלכה, הא במורה הלכה יתכן שהרב ג"כ יורה הלכה זו משא"כ בנביא, דמהיכי תיתי שגם הוא יתנבא כמו שהתנבא התלמיד. וע"ז אמר לי מו"ר הג"ר רפאל קונסטלר נר"ו דאה"נ מזה צ"ל דאפילו בשאינו יודע את ההלכה ג"כ אסור להורות. וצ"ע.

טו ע"א

כי קאמינה ביודעה ובמכירה. נראה פשוט דה"ה בארבע הנשים דלעיל. וליתר דיוק דוקא בשלוש הראשונות. וכולן ע"פ סדר אחיזתן. ולפמש"כ המהרש"א בביאור ענין יודעה אה"נ דברביעית ג"כ צריך ענין יודעה.

ולמה נקרא שמו מלאכי שהיה משנה למלך. והמהרש"א פירש שחשיב כמלאך, ונראה שאינו ע"פ פשוטו אלא ע"פ מדרשו דהמלך הוא מלכו של עולם.

רש"י ד"ה דעבר ערקומא דמיא. בכד הקמח על פורים כתב דבשושן העתיקה היו שתי ערים: האחת - 'שושן הבירה', ששמשה כמקום מגורי אנשי המלוכה ודומיהם, והשניה - 'העיר שושן', לשאר העם. סביב הבירה היתה תעלת מים גדולה שחצצה ביניהן ומעליה היה גשר ששימש למעבר מזו אל זו.

חבל ארגוב

ותתחלחל המלכה מאד. לפום ריהטא נראה שפשוטו של מקרא הוא בענין פחד רק שהדרשה היא בענין התוצאה ממנו. ואולי לפ"ז נתיישב הלשון "מאד", דמאי משמע אם פירסה נדה או לנקביה. ויעוין בביאור מלא העומר למהרא"ל צינץ שכתב שאדרבה החלחלה הכפולה היתה מפני שאין הזמן מסכים לענין ההצלה.

פרק שני

כ ע"ב

רש"י ד"ה כל היום כשר, ואע"ג דקיי"ל זריזין מקדימין למצוות וכו' אפילו כי כשר כל היום. צ"ב מאי קס"ד למילף ממדת הזריזות לענין כשרות כל היום. ועייין טו"א. ובתוס' ג ע"א ד"ה מבטלין כתבו שחוסר זריזות חשיבא כמבטל למצוה לגמרי. ולפ"ז הא קמ"ל דמ"מ כשר כל היום.

פרק שלישי

כה ע"ב

אר"נ כל ליצנותא אסירא בר מליצנותא דעבודת כוכבים דשריא. והנה כתב רבנו הלש"ו דאע"פ דליצנותא דע"ז מחליש הס"א והקליפה מ"מ עדיף טפי לבטלה בלבו לגמרי ולהתרחק ממנה שלא לדבר בה ולא להרהר בה מאומה אלא א"כ נתגלגל בה הדיבור ע"י איזה סיבה עכת"ד (בספר הדע"ה ח"ב דרוש ד ענף כב סי' ד). יעו"ש באורך בביאור הדברים. ונראה דהנה ביטול לאיזו אומה הוא ע"י השפלתה כפי שהוא בענין שבעים אומות שאע"פ שהיא קיימת אבל השפלתה הוא ביטולה. אמנם כל זה בכלל "אין כערכך ה' אלוקינו" אבל עדיף טפי "ואין זולתך מלכנו" שהוא דרגא עילאה טפי.

חבל ארגוב

פרק רביעי

בביאור הקשר בין הל' ביהכנ"ס, שהוא ענינו של פרק זה, לענין מגילה, יעוין בס' רעה אמונה למורנו הגר"מ שפירא שליט"א פרק כא אות ד שהתפשטות הקדושה בבתי כנסיות תלויה במחיית עמלק, יעו"ש. ועל דרך מש"כ המהר"ל בענין מחיית עמלק ע"י שאול ושמואל ובנין ביהמ"ק אח"כ בימי דוד ושלמה. והוא בסוד תחת הנעצוץ יעלה ברוש וגו', יעוין בפתחת מגילת סתרים לבעל נתה"מ.

ונראה לי עוד בזה, דהנה מרדכי ואסתר היו משבט בנימין ושני מקדשים היו בחלקו של בנימין (טז ע"ב עיי"ש) וביהכנ"ס הוא מקום השראת השכינה ומקדש מעט, וזהו ג"כ הטעם לצירוף דיני קריה"ת למסכתין להודיע שכל מעשינו בספר נכתבים.

כו ע"א

רש"י ד"ה אבל מכרו תורה כו' - שמעלין בקודש ולא מורידין, וכו'.

הנה במקור הך דינא דמעלין בקודש הביא רש"י ילפותא, ובפשטות ס"ל דהוא מדאורייתא, אבל יש מן האחרונים דס"ל דהיא אסמכתא בעלמא ומדרבנן. ועכ"פ צ"ע בגדר הדין הזה אי הוא דין חלות קדושה או שענינו גדרי כבוד דכל דקדושתו גדולה נוהגין בו שלא למכרו עבור מה שקדושתו פחותה. והנה מאיבעיא דגמ' בדין ס"ת ישן אי שרי למכרו בעבור ס"ת חדש, והך דס"ת מותר למכרו בשביל לישא אשה ועוד אע"פ שאינו מטעם החלת קדושה נראה לכאורה דהוא גדרי כבוד על יסוד הקדושה. או אולי י"ל דקדושת ס"ת חמורה ואפילו כשקונה ס"ת חדש בדמיו מ"מ המכירה עצמה יש בה צד זלזול וזה דוקא שייך בכבוד ס"ת ואינו ענין לשאר קדושות והוא דין נפרד. [ראיתי מובא משו"ת מהרש"ם ח"ו סי' ב בשם בנו הגר"ר יצחק בענין זה והרחיב שם הדרך.] ויעוין במג"א דס"ל בשאר קדושות יש לאסור

חבל ארגוב

ולחחמיר שלא לקנות חדש בדמי ישן, אבל בראש יוסף צידד שדוקא בס"ת שקדושתו חמורה איבעיא לגמ' הכי ועיין רשב"א. ואכתי הך דינא שמותר למכור ס"ת צ"ב.

גם ענין הנחה דלולי דא"א היינו מוכיחים ממנו על ענין מכירה, לכאורה יש בו כדי הוכחה דהגדר כאן הוא הוא כבוד דמה שייך חילוף קדושה בהנחה זע"ז. וצ"ע.

תוס' ד"ה ואמאי. משמע דס"ל למקשן וכו' וגם לא קרינן ביה אשר לו הבית. ברש"י הזכיר דרשה אחת בביאור דברי ת"ק ואשר לו הבית בדברי ר"י.

כז ע"א

אין מוכרין ס"ת אלא ללמוד תורה ולישא אשה. מזה משמע דאינו מצד החפצא דס"ת, וכ"ה לפמש"כ הרא"ש דכ"ה הדין דשאר ספרים ונפסק כן בטושו"ע יו"ד סי' ער. [ולכאורה י"ל דאינו מטעם ביטול המצוה דכתבו לכם אלא מטעם זלזול בחפצא דס"ת וכל שהוא לטעם קיומה אינו זלזול, וא"א לומר שה"ה גם בשאר ספרים יש זלזול דא"כ גם בחומשים יהיה הדין, אבל ברור דהאידנא י"ל דנתחדש הזלזול אחרי שהיום הוא עיקר קיומה בספרים אלו.]

כז ע"ב

כשמתה הניחה לו ג' גרבי מאות יין וכו'. ולא קרי אנפשיה עזבו לאחרים חילם, דהניח מצוה לבניו.

חבל ארגוב

בדין שכירות ס"ת

בטור סי' קנג (עמ' פח) הביא הב"י דברי הא"ח בשם בעל ההשלמה דס"ת דיחיד למכור מותר ולאוגורי ולמשכוני אסור אבל לאושולי מותר. וצ"ב החילוק בין מכירה לשכירות, דהנה יעוין בריטב"א מגילה כו ע"ב שכתב לחלק בין שכירות ביהכנ"ס למכירה מטעם דלא נסתלקו הבעלים במעשה גמור וקיים, והבעלים דעתם על גופה, ומשא"כ כאן דס"ת בקדושתה קיימא, וצ"ב לפ"ז ג"כ מש"כ בגמור"י למילף הך דינא מדין ביהכנ"ס. ובאמת המעיין בהשלמה יראה שביאר בדין ביהכנ"ס בשני אופנים כדברי הריטב"א או מחמת דלא לקחיה מתחלה עמ"נ כן, עיי"ש (עמ' מד בהו' ועד הישיבות). ולפ"ז א"ש דה"ה בס"ת כתב לעיל מיניה שמותר למכור ספרי יחידים שעמ"נ כן לקחם או כתבם מתחלה, ועוד הוסיף: ועוד יפה כח הספרים מכח ביהכנ"ס שהספרים הם בקדושתן ביד הלוקח כמו שהיו ביד המוכר משא"כ בביהכנ"ס שעושה בה כל צרכו וכו', עיי"ש. אלא דהאי "ועוד" שכתב מהניא דוקא למכירה וכמשנ"ת, אבל אינו טעם לאיסור שכירות שבזה שוה ביהכנ"ס לס"ת אע"פ שס"ת בקדושתה קאי, ועל כרחין דמש"כ באיסור שכירות ס"ת הוא דוקא לטעם הראשון. [ועיי"ע פת"ש יו"ד רפב אות טז].

ולפ"ז י"ל דאינו דין מוסכם, ולשיטת ריטב"א ז"ל יש להתיר שכירות בס"ת, ודלא כאר"ח וההשלמה לפירוש אחד, וצ"ע לדיני מעשה.

כט ע"א

גמ' וכמה כל צורכו וכו'. צ"ב למה לא נתבאר שיעור הכנסת כלה. ובפשיטות י"ל מטעם דנתינת ונטילת תורה שאני אע"פ דהכנסת כלה כבוד ה' הוא, אבל להכנסת כלה די בקרוביו וכדומה.

חבל ארגוב

לא ע"א

גמ' יו"ט האחרון של פסח וכו' ולמחר וכו' ומפטירין עוד היום. וכתב רש"י: ומפטירין וידבר דוד - שהיא שירה כמותה, ומדבר בה מיציאת מצרים עלה עשן באפו וגו' וישלח חציו ופיצם וגו'. עוד היום - לפי שמפלתו של סנחריב בליל פסח היה. עכ"ל. וצ"ב, דנהי וידבר דוד שהוא מדבר מיצי"מ אבל מפלתו של סנחריב מאי שייטא להכא, ועיין רש"י. ואולי י"ל דעכ"פ עדיין יש בה ה"כמותה" שכתב רש"י בשירת דוד שגם כאן יש מפלת השונא וזמן דליל פסח קגרים.

לא ע"ב

תניא ר"ש בן אלעזר אומר אם יאמרו לך זקנים סתור וילדים בנה וכו'. לפמש"כ רש"י בנדרים דף מ ע"א דהכונה לענין ביהמ"ק, הרי אינו מוזכר כאן בדרך אגב שמו של ר"ש בן אלעזר אלא גם ענין זה שייטא לענין הכללי של פרק זה.

גדר מחיית עמלק בימי מרדכי ואסתר

א. הנה למ"ד דמחיית עמלק היא דוקא ע"י מלך או ציבור (הרמב"ם בסהמ"צ מצ"ע קפח, ראה דבריו בסוף מנין מצ"ע; סמ"ג ל"ת רכו; יראים רצט/תלה. וכ"ה משמעות הרמב"ן שמות יז, טז אבל כתב שם וע"ד הפשט נכון הוא, ואיני יודע אם כונתו שלהלכה אינו כן) י"ל דמחיית עמלק דמרדכי ואסתר לא שייטא לענין דין מחיית עמלק במלחמה אלא הוא דבר בפנ"ע, שהרי לא היו שם ציבור והיה "עם מפוזר ומפורד". אבל בספר החינוך (מצוה תרד) ס"ל דהוא מוטל גם על היחידים בכל דור ודור, וכמו שכתב: "וזאת מן המצוות המוטלות על הצבור כולן, וכענין שאמרו זכרונם לברכה [סנהדרין כ' ע"ב] שלש מצוות נצטוו ישראל בשעת כניסתן לארץ למנות להם מלך ולבנות

חבל ארגוב

להם בית הבחירה ולהכרית זרע עמלק. ובאמת כי גם על כל יחיד מיישראל הזכרים מוטל החיוב להרגם ולאבדם מן העולם אם יש כח בידם בכל מקום ובכל זמן אם אולי ימצא אחד מכל זרעם. ועובר על זה ובא לידו אחד מזרע עמלק ויש סיפק בידו להורגו ולא הרגו ביטל עשה זה". וכן נקטו כמה מן האחרונים שהיתה כאן מלחמת עמלק וכאשר היא כן משמעות דברי הגמ' ורש"י במסכתין (ז, א; ויח, א) שהקשה מלחמת עמלק דמדבר סיני לענין המגילה.

[ולכאורה היה נראה להוכיח דחלוק דין מחייה במלחמת ציבור ממחייה בעלמא, תדע דבמלחמה הוא באופן של להשמיד ולאבד את הצאן והבקר והממון משא"כ במחייה בעלמא אע"פ דבביזה לא שלחו את ידם מ"מ מחייה יש כאן. אמנם במנ"ח ריש מצ' תרד פקפק בכלל בדבר שאולי במעשה שאל היתה הוראה לשעתה ותו לא יעו"ש, ואולי באמת יש מן המגילה ראייה לדבריו דמה שלא שלחו ידיהם בביזה לא היה אלא מפני שלא היו מחויבים בכך אבל אם כן היו מאבדים ומוחים גם את ממונם. ובס' הדרת קודש על מחיית עמלק האריך בזה עיי"ש.]

הן אמת שמשמע ממה שלא כלל בה"ג במניינו את מחיית עמלק בכלל המצוות המסורות לציבור, שמעיקרא דין מחייה אינו דין דוקא במלך או בציבור. ומחה תמחה - מ"מ, בין יחיד בין רבים. ולפ"ז א"ש טפי.

ב. ויתכן שיש ליישב מה שהקשה המנח"ח מאי שנא דין מחייה מדין מלחמת מצוה שנוהגת גם בנקבות. שי"ל שדין שיוצאת כלה מחופתה וכו' הוא דוקא במה שיסוד דינו מלחמת מצוה וכמצ"ע תכה, אבל מצ"ע דמחיית עמלק שנוהגת גם ביחידים יסוד דינה הוא מחייה וכפשטיה דקרא, ולא מלחמה, והרי מלחמה מצד עצמה אינה מחייבת מחייה אע"פ שכך היה הציווי במלחמת ז' עממין, רק שהמלחמה והנקמה מתחייבת מדין המחייה, ואשר על כן כתב בספר החינוך מצוה תרג בענין זכירת עמלק: "ונוהגת מצוה זו בכל מקום ובכל זמן, בזכרים כי להם לעשות המלחמה ונקמת האויב, לא לנשים". וכ"כ החינוך בעוד מקומות שלא לנשים המלחמה.

חבל ארגוב

[גם הר"מ כשמזכיר את המצוה בריש הלכ' מלכים נוקט לש' הכרתת זרע עמלק כבסנהדרין כ, ב, ובהלכות גם לשון זה וגם לשון מלחמת עמלק.]

וי"ל ג"כ לענין הקשר בין פרשת עמלק דמדבר למצות דור מרדכי, שההיקש הוא רק לענין הקיום במחייה בעלמא אע"פ שאין כאן מלחמה ממש ע"פ מלך וציבור.

אולם בס' הדרת מלך לר"מ מלר (ח"א, הוספות בסופו) כתב ליישב דברי ס' החינוך שכיון שגם במלחמת מצוה השתתפות הנשים היא רק לסיפוק מזון לבעליהן ולא במלחמה עצמה כמש"כ הרדב"ז ועוד אחרונים, אשר על כן מחייה וזכירה שמטרתה האיבה וכו' לצורך זה אינה נוהגת בנשים, וגם מצות יחידים אין בהם משום נשיאת כלי זין לבד ממה שאין טבעם ודרכם בכך. עכ"ד.

ולכאורה היא הנותנת, שבדיני מלחמה בעלמא המחויבת אף שאין אשה שייכת בקרב ולא בקריאת שלום וכדומה מפאת משום כל כבודה, הרי בכלל המלחמה היא שייכת בסיפוק מזון וכו', ועל כן היא משתתפת בזה, אבל במלחמה שיסוד דינה הוא המחייה כיון שאינה שייכת במחייה בפועל שהרי אינה שייכת בה אינה שייכת גם לכלל המלחמה גם לא בסיפוק מזון. ולפ"ז א"ש ג"כ בפשיטות מה טעם אין לחלק בזה בין מלחמה או יחידים, שהרי אינה שייכת לא ב"מלחמה" ולא ב"נקמת האויב" כדקדוק לשון החינוך.

[דרך אגב, נראה שיש מכאן ראייה למש"כ הגרי"ז זצ"ל, ויעוין בס' קונטרס הביאורים למו"ר ראש הישיבה זצ"ל מועד, שמחיית עמלק תהיה מתוך זכירת מעשהו הרע שאשר על כן כתב החינוך שיש כאן מלחמה ונקמת האויב, ונקמה הוא בעקבות מעשה מוקדם של השני.]

ג. ומצאתי בס' דברי מרדכי (גלנטי) בחלק קולו של משה (מהר"מ גלנטי) קול נסים דרוש א' שהאריך בזה שאמנם אין כל הדברים המוזכרים בפסוק כתב זאת וגו' שוים אבל מלחמת מרדכי ואסתר היתה מלחמת מצוה וגם פקוח נפש יעו"ש. אבל הג"ר מנשה זצ"ל בשו"ת משנה הלכות (חי"ז סי' קפה) תפס בפשיטות שלא היתה כאן מלחמת עמלק כדיניה אלא משום

חבל ארגוב

הבא להרגך וכו', וז"ל: "עכ"פ פשוט הוא דעכו"ם שיושב וחושב מחשבות ומתנכל על בני ישראל על הפרט או הכלל ח"ו הרי הוא בכלל רודף וצורר היהודים וחייב מיתה, והחס עליהם אינו חס על כבוד שמים וזרע קודש בני ישראל הקדושים ורחמי רשעים אכזר ודם אחינו בני ישראל ח"ו בידו ועובר על לא תעמוד על דם רעך, ודבר זה הוא בכל מקום בין בארץ ישראל ובין בגלות, דהדין של הבא להורגך הוא גדר של הצלת עצמו חוק ולא יעבור (ואפילו בין לאומי כידוע), רק שלא יעבור חוקי המדינה בענין שע"ז לא יוכל להציל עצמו וכן עשה מרדכי בשושן בזמנו וצוה להקהל ולעמוד על נפשו והרגו מהם חמשה ושבעים אלף איש והוא בגדר הבא להורגך ולכן כתיב להקהל ולעמוד על נפש"ם היינו הבא להורגך". עכ"ל. ואולי י"ל דס"ל דזה גם זה יש בכלל וכמש"כ הר"מ גלנטי. עוד ראיתי בס' צרור החיים (לונשטם, סג, ב) שאם לא שהיו מקבלים רשות אחשוורוש להלחם היה בכך מרידה באומות, וצ"ע לפ"ז הכיצד אפשר לומר שיש כאן דיני מלחמת עמלק בעלמא. [ועד"ז נמצא בעונג יו"ט בהקדמה אות ו' לענין מלך, שמלך המפחד מן העם לא חשיב מלך, ולכאורה י"ל כן גם בציבור שאם אינו ברשות עצמו אינו חשוב ציבור.]

ד. והנה מה שהיה נראה לפקפק, הא לדעת הר"מ הרי אין כאן ציבור, אמר בזה הרב יוסף זהבי נר"ו ליישב בפשיטות ע"פ דברי הרמב"ן ז"ל בריש מסכתין, ז"ל: "לפי שהוא דבר ברור שבזמנו של נס זה כבר נפקדו ישראל ועלו לארץ ברשיון כורש ונתיישבו בעריהם, ואף על פי שאמר המן ישנו עם אחד מפוזר ומפורד בין העמים, מ"מ אנשי כנסת הגדולה עם רוב ישראל בארץ היו, ושוב לא עלו מהם אלא מעטים עם עזרא". ולפ"ז י"ל דהיה כלל ישראל נחשב כציבור ולא פיזור יחידים. וזה יותר מרווח מלומר שהחיוב על הציבור אבל הקיום יכול ע"י יחידים, כיון שמשמעות הראשונים גם החינוך אינה כן. [אכן לפ"ז לישנא בישא דהמן היתה אמת רק בנוגע לשאר מדינות המלך ולא בנוגע לא"י, שהרי לישנא בישא הוא דברי אמת ולא כמוציא שם רע.] ואכתי צ"ע לשיטת הראשונים דבעינן מלך למלחמת עמלק.

[ועל דרך הדרש י"ל, דהנה בהקדמת העונג יו"ט באות ט' האריך לבאר מה טעם תלת התורה מחיית עמלק במלך דוקא, שא"א לנצח את עמלק כי אם

חבל ארגוב

בהשתעבדות לב בבחירה חפשית ויראת ה' טהורה, ולפ"ז יבואר מה שעצה זו עלתה בלב מרדכי הצדיק להסיר מעליו מורא בשר ודם ולא לכרוע ולא נע ולא זע מפני הטמא ואשר על כן יוכל להפילו ולהשפילו. ולא היה מעליו אלא יראת ה' אלוהיו שהרי כמצות המלך לא עשה].

מעט דברי אגדה בענינא דיומא

ראשית גוים עמלק ואחריתו עדי אובד

ליל פורים דפרזים תשע"ב

כתיב (שמות יז, יג): ויחלוש יהושע את עמלק ואת עמו לפי חרב, וכתיב (במדבר כד, כ): ראשית גוים עמלק - בא להלחם בבראשית אשר לעומתו בשביל ישראל שנקראו ראשית, ורצה להפריד הראשית דבר מאחריתו ועל כן אחריתו עדי אובד. וזה מה שנידון בחרב - להפריד ראשו מגופו. [עמלק - עם מלק, ראה בהוספות לסה"מ תרמ"ג-תרמ"ד לאדמו"ר הרש"ב.]

ויעוין בזוהר בשלח (סד, ב): א"ר אבא מאי דכתיב היש ה' בקרבנו אם אין, וכי טפשינ הוו ישראל דלא ידעי מלה דא, והא חמו שכינתא קמייהו וענני כבוד עלייהו דסחרון לון ואינון אמרו היש יי' בקרבנו אם אין, גוברין דחמו זיו יקרא דמלכיהון על ימא, ותנינן ראתה שפחה על הים מה שלא ראה יחזקאל, אינון אשתכחו טפשינ ואמרו היש יי' בקרבנו אם אין, אלא (נשא קכט א) הכי קאמר ר"ש בעו למנדע בין עתיקא סתימא דכל סתימין דאקרי אין, ובין זעיר אפין דאקרי יי' ועל דא לא כתיב היש יי' בקרבנו אם לא כמה דכתיב הילך בתורת אי אם לא, אלא היש יי' בקרבנו אם אין, אי הכי אמאי אתענשו, אלא על דעבידו פרודא ועבידו בנסיונא דכתיב ועל נסותם את יי', אמרו ישראל אי האי נשאל בגוונא חד, ואי האי נשאל בגוונא אחרא, ועל דא מיד

חבל ארגוב

ויבא עמלק", ולעומת זה הקים עליהם השונא המפריד אלופו של עולם ח"ו - "ועל דא מיד ויבא עמלק".

והנה בזה ג"כ יש לבאר סמיכות המאמרים בזהוהר שם. דלעיל מיניה ביאר הזהוהר את הפסוק הצור תמים פעלו וכו', שלידת החסדים באה ממה שמנהיג הכל בחסד ובריותיו ברחמים רבים, והרשע כביכול אינו זקוק לזה ומפריד השיתוף דמדת הרחמים ואז נשאר העולם בדין רח"ל ומביא כליה לעולם ואין השם שלם הוי"ה דרחמי. [ושם כבוד מלכותו].

והנה בזה יבואר מש"כ בזהוהר שם אר"א: ת"ח אע"ג דהצור תמים פעלו ועבד עמהון חסד לאפקא לון מיא לא שבק ידיה דהא כתיב ויבא עמלק. עכ"ל. והיינו כמשנ"ת דלא שת הרשע אל לבו חסדי ה' והוא בדידה נפק ועברתו שמרה נצח.

*

זרש אמרה להמן: נפול תפול. ויתרו אמר למשה: נבל תבל. בכתוב מלא ההפרש בין שני הפסוקים הוא ע"ח כמנין מגלה. ומורנו הג"ר משה שפירא אמר לי שיש למצוא רמז בזה למה שהוסיפו על התורה במגילה בהרחבת הגבולין כדברי הרמב"ן בדברים ד ב; ובכתיב חסר (בפר' יתרו) ההפרש הוא צ' ועם הכולל הוא צ"א כמנין הויה ואדנות. ושמעתי ג"כ בענין מגילה נקראת וכו' לא פחות ולא יותר שג"כ רמוז שם צ"א. צא הלחם בעמלק. ונראה שיש כאן רמז לחיבור שמים וארץ שנמנע ע"י עמלק המתנגד לזה, וכפי שהאריך בזה הרמב"ן שמות יז טז. ויעוין מש"כ בזה מורנו הג"ר משה שפירא בס' רעה אמונה שיעור כא אות ד' ובכל הפרק שם.

*

'עמלק' בגימטריא 'צפע' כן איתא במדרש, ולפ"ז יש לרמוז בפס' (משלי כז, ו) "נאמנים **פצעי** אוהב", דהיינו, גם מה שנראה כבא ח"ו משורש הטמא, גם הוא נאמן מן האוהב לחיותנו כיום הזה כי את אשר יאהב ה' יוכיח. "ונעתרות נשיקות שונא" - מה שנראה כחסד וברכה, לפעמים הוא מצד השונא, כפי

חבל ארגוב

שפירושוהו תענית כ, א על בלעם שהוא מצד עמלק. ויעוין באגרת התשובה לאדמו"ר הזקן פ"ו. ושמעתי מאת כבוד מורנו הגאון רבי הלל זאקס זצ"ל במה שאמרו לא ניתנה תורה אלא לאוכלי המן, שמי שפרנסתו שלא לפי מעשיו אפשר שירד, משא"כ מי שפרנסתו היא לפי מעשיו. והנה מזה ק"ו על מי שכל השפע הנשפע עליו הוא מצד השונא. רח"ל.

*

ולא קם נביא עוד בישראל כמשה אשר ידעו ה' פנים אל פנים (דברים לד, י); וכראות המן את מרדכי בשער המלך **ולא קם** ולא זע ממנו (אסתר ה, ט). ויעוין בזה בס' הגלגולים (בשני מקומות, הראשון בעמ' רג) המבאר שמרדכי בא לתקן הפגם שהיה בהשתחיותו של יעקב לעשו. ובאסתר רבה פר' ו ס' ב השווה המדרש בין משה למרדכי בכמה דברים, יעו"ש. וגאולה זו בזכות משה ראה בפירוש הרחיד"א לספר חסידים ברית עולם (סימן שנה) שכתב: משה בן עמרם ס"ת המן כי בזכותו נצלו מהמן. ורישיה דקרא: ואם שלש אלה ס"ת משה, וסיפיה חנם אין כסף ס"ת המן ונזכר בחומת אנך אות ו'.

ותלבש אסתר מלכות. דרשו רבותינו שלבשה רוח הקודש, יעוין בכללים ראשונים לרבנו הרמח"ל בסופם, והנה מחיית עמלק ענינה ג"כ תיקון והשלמת המלכות ועל כן "ותלבש אסתר מלכות".

*

ויבז עשו את הבכורה - ויבז בעיניו וגו'.